

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้มีบทบัญญัติที่เป็นการวางรากฐานในการจัดและพัฒนาศึกษา ได้แก่ รัฐต้องจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้ คู่คุณธรรม (มาตรา 81) และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ฉบับแก้ไข พ.ศ. 2553 มีบทบัญญัติหลายมาตราที่เป็นการวางกรอบแนะแนวทางในการจัดพัฒนา และปฏิรูปการศึกษา ได้แก่ การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทุกด้านและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่น ได้อย่างมีความสุข (มาตรา 6) การจัดการศึกษาทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย ที่ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา (มาตรา 23) จัดกระบวนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจ ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ โดยการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง การฝึกปฏิบัติ ซึ่งมีการผสมผสานสาระความรู้ต่าง ๆ ได้อย่างสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรมและค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ (มาตรา 24) แต่สังคมไทยในปัจจุบันอยู่ในยุคบริโภคนิยมตกเป็นทาสของวัตถุ เมื่อไม่มีก็ต้องดิ้นรน ขวนขวายหามาให้ได้ แม้แต่เอาร่างกายเข้าแลกกับโทรศัพท์มือถือเพียงเครื่องเดียวเขาวงกตก็ยังทำได้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2547 : 2 - 3)

การจัดการศึกษาแก่เยาวชนนับเป็นรากฐานที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งในการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในสังคมได้ เนื่องจากการศึกษาเป็นกระบวนการที่ช่วยให้เด็กได้พัฒนาตนเองด้านต่าง ๆ ตลอดช่วงชีวิต ตั้งแต่การวางรากฐานพัฒนาการของชีวิต ตั้งแต่แรกเกิด การพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถด้านต่าง ๆ ที่จะดำรงชีพได้อย่างมีความสุขรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบัน รวมถึงสร้างสรรค์การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2547 : 1) ซึ่งสถานศึกษาเป็นหน่วยงานทางการศึกษาที่รับช่วงมาจากสถาบันครอบครัว ซึ่งโรงเรียนนอกจากจะให้วิชาความรู้แล้วยังคงอบรมจรรยาบรรณเพื่อให้เด็กเป็นบุคลากรที่มีคุณค่าของชาติในอนาคต แต่สภาพความจริงปัจจุบันพบว่า คนไทยกำลังประสบปัญหาวิกฤตค่านิยมที่เป็นผลกระทบจากการเลื่อนไหล

ทางวัฒนธรรมต่างชาติเข้าสู่ประเทศไทยทั้งทางสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยขาดการคัดกรองและเลือกรับวัฒนธรรมที่ดีงาม ทำให้คุณธรรมและจริยธรรมของคนไทยลดลง โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน เนื่องจากวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป ทำให้สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษาและสถาบันศาสนา มีบทบาทในการอบรมเลี้ยงดู ให้ความรู้ ปูทางฝังศีลธรรมให้มีคุณภาพและจริยธรรมลดน้อยลง นำไปสู่ค่านิยมและพฤติกรรมที่เน้นวัตถุนิยม และบริโภคเพิ่มมากขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2549 : 5)

สอดคล้องกับการสำรวจสถานภาพคุณธรรมของประชาชนในสังคมไทย โดยสำรวจคุณธรรม 7 ด้าน ได้แก่ ความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต สติสัมปชัญญะ จิตอาสา ความขยันหมั่นเพียร และความรักชาติ พบว่า กลุ่มเยาวชนที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี ซึ่งยังเป็นนักเรียน นักศึกษา มีค่าคะแนนคุณธรรมทั้ง 7 ด้าน ต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับกลุ่มอายุอื่น ๆ (ศูนย์วิจัยเอแบค ผนวตกรรมทางสังคม การจัดการและธุรกิจ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ. 2551 : ก) ดังนั้น จึงควรที่ต้องปลูกฝังจิตสำนึกแก่เยาวชนเสียแต่เริ่มต้น สถานศึกษาควรที่จะจัดทำหลักสูตรให้สอดคล้องกับโครงสร้างของสังคมไทยให้เยาวชนได้ภาคภูมิใจกับวัฒนธรรมไทย มีความรักชาติ รักภูมิปัญญาในท้องถิ่น และมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546 : 5)

กระทรวงศึกษาธิการจึงได้จัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และได้กำหนดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไว้ในโครงสร้าง โดยมุ่งส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนเพิ่มเติมจากกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม ให้ผู้เรียนรู้จักตนเอง ค้นพบความสามารถความถนัดของตนเอง เพื่อการพัฒนาให้เต็มศักยภาพเห็นคุณค่าในการประกอบสัมมาชีพให้เป็นผู้มีระเบียบวินัย ศีลธรรม จริยธรรม รู้จักบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ การบำเพ็ญประโยชน์ให้ชุมชน สังคม ประเทศชาติและดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกส่วนในสังคมทั้งพ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่น และการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนจะต้องมีการพัฒนาและปรับปรุงให้เหมาะสม มุ่งเน้นให้กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของสถานศึกษาเป็นกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติจริง โดยการศึกษาวิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติตามแผนการทำงานเป็นกลุ่มและประเมินผลเพื่อปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่องตามลักษณะความพร้อม ความต้องการและความเป็นไปได้ในการปฏิบัติตามดุลยพินิจของสถานศึกษาและมีการกำกับดูแลอย่างจริงจัง โดยสามารถนำกรอบแนวคิดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551 : 1-20) ที่ได้กำหนดจุดหมายเพื่อให้เกิดกับผู้เรียน เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้ 1) มีคุณธรรม จริยธรรม และเห็นค่าของตนเอง 2) มีความรู้ ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะ

ชีวิต 3) มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย 4) มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก 5) มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ยังได้กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะพลเมืองไทยและพลโลก ดังนี้ 1) รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2) ซื่อสัตย์สุจริต 3) มีวินัย 4) ใฝ่เรียนรู้ 5) อยู่อย่างพอเพียง 6) มุ่งมั่นในการทำงาน 7) รักความเป็นไทย และ 8) มีจิตสาธารณะ (จรรยาบรรณ 2552 : 24 – 26) ซึ่งกำหนดให้เป็นหน้าที่ของทุกสถานศึกษาที่จะต้องจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์การเรียนรู้ให้กว้างขวางหลากหลายทั้งทางด้านวิชาการวิชาชีพ การเสริมสร้างบุคลิกภาพ ลักษณะนิสัยศักยภาพ เจตคติค่านิยม คุณธรรมจริยธรรม ซึ่งนำไปสู่การดำรงชีวิตในสังคมประชาธิปไตยที่ส่งเสริมให้เคารพในสิทธิเสรีภาพ ความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ สุจริต ขยัน อดทน ความรับผิดชอบประพฤติปฏิบัติตนอย่างมีคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ โดยเน้นการปฏิบัติด้วยตนเอง เป็นหมู่คณะและการทำงานเป็นระบบ โปร่งใส ตรวจสอบได้ (กรมวิชาการ. 2546 : 5)

ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนหรือกิจกรรมต่าง ๆ จะต้องคำนึงการสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมต่าง ๆ ลงไปในการสอนทุกรายวิชาในรูปแบบบูรณาการ ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างให้นักเรียนเป็นบุคคลที่มีคุณธรรมจริยธรรมที่ดีงาม อันเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยแก้ไขหรือฝึกฝนนักเรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ภายใต้อัตลักษณ์ในระดับหนึ่งตามหลักการของจุดมุ่งหมายที่สำคัญของการจัดการศึกษา ดังที่ กาญจนา นาคสกุล (2546 : 5) ได้กล่าวไว้ว่า จุดมุ่งหมายที่สำคัญประการหนึ่งของการจัดการศึกษาจึงต้องเน้นที่การสร้างคนที่จะรักษาคุณลักษณะต่าง ๆ ของคนไทยไว้ เช่น สร้างความซื่อสัตย์ ความสุจริตจะต้องพยายามขจัดความโลภ ความอยากได้ ความฟุ้งเฟ้อให้หมดไปหรืออย่างน้อยก็ให้ลดลง ซึ่งในการปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์เช่นนี้จะต้องใช้ศาสตร์คือ ความรู้หลากหลายและใช้ศิลป์ ซึ่งเป็นวิธีการ กระบวนการ ประสบการณ์ การถ่ายทอด และการนำไปใช้ในชีวิตจริง จากที่กล่าวมาการจัดกิจกรรมควรต้องใช้วิธีการถ่ายทอดหลายรูปแบบ อาทิเช่น การสร้างชุดกิจกรรม ซึ่งจะช่วยแก้ปัญหาให้แก่ นักเรียน ได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้เพราะชุดกิจกรรมเป็นนวัตกรรมการศึกษาชนิดหนึ่งที่จะส่งเสริมให้การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ประสบผลสำเร็จและบรรลุตามจุดประสงค์ที่วางไว้ ซึ่ง สุจินี กระสาทอง (2541 : 25) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของชุดกิจกรรมว่าชุดกิจกรรมเป็นเทคโนโลยีชนิดหนึ่งที่จะช่วยแก้ปัญหาในการเรียนการสอน เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับครูและเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น รู้จัก

ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทำให้นักเรียนประสบความสำเร็จในการเรียนสูงสุด และสอดคล้องกับ จินตนา สุขมาก (ม.ป.ป. : 84-85) กล่าวว่า ชุดกิจกรรมจะช่วยให้ นักเรียนเกิดความสนใจ ปลุกฝังความรับผิดชอบ ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ มีเจตคติที่ดีต่อการเรียน ทำให้เข้าใจแจ่มแจ้งในบทเรียน สามารถทำงานร่วมกับเพื่อนได้ ทำให้คิดค้นได้ด้วยตนเอง มีประสบการณ์มากขึ้น สร้างความเป็นประชาธิปไตย ช่วยให้ผู้รู้จักวิเคราะห์ วิจารณ์ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ ซึ่งส่งผลให้ผู้เรียนแสดงความสามารถ ความถนัด ความสนใจ ทำให้เกิดผลการเรียนรู้ขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 มหาสารคาม ได้ตระหนักถึงสภาพปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และเทคโนโลยี อย่างรวดเร็วดังกล่าวว่าจะส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมของเยาวชน นักเรียน ทั้งด้านที่เป็นประโยชน์ และด้านที่ส่งผลในทางลบ ตลอดจนการรับวัฒนธรรมบางอย่างจากต่างประเทศ การเลียนแบบจากสื่อต่าง ๆ ทำให้นักเรียนหรือเยาวชน มีการประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ไม่เหมาะสมกับวัฒนธรรมไทย ขาดการควบคุมตนเอง ขาดจิตสำนึกผิดชอบชั่วดี ขาดการพัฒนาตนเองในการที่จะเป็นผู้ใฝ่รู้ใฝ่เรียนและการประยุกต์ใช้ความรู้ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต นอกจากนี้ยังได้ทำการสำรวจปัญหา นักเรียนในด้านต่าง ๆ ที่รุนแรงมากยิ่งขึ้นในปัจจุบัน พบว่า เด็กห่างเหินจากครอบครัวและอยู่ในสภาพครอบครัวแตกแยกมากขึ้น และเด็กมีแนวโน้มที่จะห่างไกลจากสถาบันศาสนาและชาติที่พึงทักใจมากขึ้น รวมทั้งปัญหาเรื่องเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรและมีปัญหาเสพติด ปัญหาการเสพยาเสพติด ปัญหาค่านิยมการบริโภค ตลอดจนปัญหาความรุนแรงและการใช้กำลังทำร้ายกันระหว่างแก๊งค์นักเรียนวัยรุ่น (ศูนย์ประสานงานการจัดการมัธยมศึกษา ศูนย์ที่ 25 จังหวัดมหาสารคาม, 2552 : 1-2)

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่า เพื่อให้การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน เป็นไปตามความคาดหวังของผู้ปกครอง ชุมชน สังคม และให้มีความเหมาะสมต่อการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน ซึ่งการที่จะพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน จะต้องอาศัยนวัตกรรม นั่นก็คือ การนำชุดกิจกรรมสำหรับครูเข้ามาใช้ในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ซึ่งอาศัยหลักการและแนวคิดของชุดกิจกรรม โดยชุดกิจกรรมนี้เป็นการใช้สื่อการสอนที่ให้เด็กได้มีส่วนร่วม โดยผ่านประสาทสัมผัสหลาย ๆ ทาง ด้วยการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เป็นระบบและเป็นแบบบูรณาการ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษา เขต 26 เพื่อเป็นเครื่องมือสำหรับการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ให้มีประสิทธิภาพต่อไป

คำถามการวิจัย

1. สภาพปัญหาด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 เป็นอย่างไร
2. ตัวชี้วัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 มีอะไรบ้าง
3. ชุดกิจกรรมการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 ควรเป็นอย่างไร
4. การทดลองใช้ชุดกิจกรรมการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 ได้ผลเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26
2. เพื่อสร้างตัวชี้วัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26
3. เพื่อสร้างและพัฒนาชุดกิจกรรมการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26
4. เพื่อทดลองใช้ชุดกิจกรรมการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 โดยมีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

- 1.1 ระยะเวลาที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหาของคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26

1.1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย ผู้บริหาร โรงเรียน ครูหัวหน้างานวิชาการ ครูหัวหน้างานกิจการนักเรียน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จากโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 จำนวน 35 โรงเรียน รวมจำนวน 582 คน

1.1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย ผู้บริหาร โรงเรียน ครูหัวหน้างานวิชาการ ครูหัวหน้างานกิจการนักเรียน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จากโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 จำนวน 35 โรงเรียน จำนวน 315 คน การได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างมีวิธีการดังนี้

1) ผู้บริหาร โรงเรียน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการ

สุ่มตัวอย่างแบบการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 35 คน

2) ครูหัวหน้างานวิชาการ กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการ

สุ่มตัวอย่างแบบการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 35 คน

3) ครูหัวหน้างานกิจการนักเรียน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 35 คน

4) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

โดยใช้ตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970 : 608) ได้กลุ่มตัวอย่าง

จำนวน 210 คน โดยกำหนดคุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่างแล้วคัดเลือกมาให้ได้ตามจำนวนที่

ต้องการคือ คัดเลือกจากผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้แทนครู ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทน

ศิษย์เก่า ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

1.2 ระยะที่ 2 การสร้างตัวชี้วัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้น

มัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26

1.2.1 กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย ผู้บริหาร โรงเรียน

ครูหัวหน้างานวิชาการ ครูหัวหน้างานกิจการนักเรียน และประธานคณะกรรมการสถานศึกษา

ขั้นพื้นฐาน จากโรงเรียนมัธยมศึกษา สหวิทยาเขตที่ 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

มัธยมศึกษา เขต 26 จำนวน 7 โรงเรียน รวมจำนวน 28 คน การได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง

(purposive sampling) ดังนี้

1) ผู้บริหาร โรงเรียน จำนวน 7 คน

2) ครูหัวหน้างานวิชาการ จำนวน 7 คน

3) ครูหัวหน้างานกิจการนักเรียน จำนวน 7 คน

4) ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 7 คน

1.2.2 กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิในการหา
ฉันทามติจากพหุคุณลักษณะ ประกอบด้วย กลุ่มนักบริหารการศึกษา และกลุ่มผู้ดำเนินการ
พัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน จำนวน 10 คน

1.3 ระยะที่ 3 การสร้างและพัฒนาชุดกิจกรรมการพัฒนาคุณลักษณะอันพึง
ประสงค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26

1.3.1 กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย ผู้บริหาร โรงเรียน
ครูหัวหน้างานวิชาการ ครูหัวหน้างานกิจการนักเรียน และประธานคณะกรรมการสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐาน จากโรงเรียนมัธยมศึกษา สหวิทยาเขตที่ 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
มัธยมศึกษา เขต 26 จำนวน 7 โรงเรียน รวมจำนวน 28 คน การได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง
(purposive sampling) ดังนี้

1) ผู้บริหาร โรงเรียน จำนวน 7 คน

2) ครูหัวหน้างานวิชาการ จำนวน 7 คน

3) ครูหัวหน้างานกิจการนักเรียน จำนวน 7 คน

4) ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 7 คน

กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่ใช้ยืนยันคุณภาพ
ของชุดกิจกรรมการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ประกอบด้วย
ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์นักเรียน จำนวน 3 คน ด้านเทคโนโลยี
สารสนเทศและการสื่อสาร จำนวน 3 คน และด้านการบริหารการศึกษา จำนวน 3 คน
รวมจำนวน 9 คน

1.4 ระยะที่ 4 การทดลองใช้ชุดกิจกรรมการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26

กลุ่มผู้ร่วมวิจัย ได้แก่

1.4.1 ผู้บริหาร โรงเรียน จำนวน 2 คน

1.4.2 ครูผู้สอน จำนวน 25 คน

1.4.3 คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 15 คน

1.4.4 นักเรียนกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 251 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยทำการศึกษา แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา
คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551 : 1-20) ประกอบด้วย

2.1 ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ มีดังนี้คือ

- 2.1.1 ด้านที่ 1 การพัฒนาตนเอง มีองค์ประกอบย่อย ประกอบด้วย
ใฝ่เรียนรู้ ความเชื่อมั่นในตนเอง
- 2.1.2 ด้านที่ 2 การพัฒนาการทำงานและการดำเนินชีวิต มีองค์ประกอบ
ย่อย ประกอบด้วย รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต รักความเป็นไทย มีวินัย
ความรับผิดชอบ ขยันมุ่งมั่นในการทำงาน ประหยัดและอยู่อย่างพอเพียง
- 2.1.3 ด้านที่ 3 การพัฒนาการอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคม มีองค์ประกอบ
ย่อย ประกอบด้วย ความสามัคคี ความกตัญญูกตเวที และมีจิตสาธารณะ

2.2 ด้านชุดกิจกรรมการพัฒนา มีดังนี้คือ

- ชุดที่ 1 บูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระ
ชุดที่ 2 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
ชุดที่ 3 โครงการเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์
ชุดที่ 4 ปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยสอดแทรกในกิจวัตร
ประจำวันของสถานศึกษา และกิจกรรมอบรมนักเรียนประจำวันสุดสัปดาห์

3. ขอบเขตด้านระยะเวลาที่ทำการวิจัย

ระยะที่ 1 (Phase 1) การศึกษาสภาพปัญหาของคุณลักษณะที่พึงประสงค์
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 ระหว่าง
เดือนสิงหาคม 2554 ถึง เดือนพฤศจิกายน 2554

ระยะที่ 2 (Phase 2) การสร้างตัวชี้วัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 ระหว่างเดือนตุลาคม
2554 ถึง เดือนธันวาคม 2554

ระยะที่ 3 (Phase 3) การสร้างและพัฒนาชุดกิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะ
อันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา
เขต 26 ระหว่างเดือนมกราคม 2555 ถึง เดือนเมษายน 2555

ระยะที่ 4 (Phase 4) การทดลองใช้ชุดกิจกรรมการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 ระหว่างเดือนพฤษภาคม 2555 ถึง เดือนกันยายน 2555

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม โดยใช้ชุดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 ให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนด
  2. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน หมายถึง พฤติกรรมที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน ความเชื่อของคน หรือของสังคมที่เห็นว่าสิ่งนั้นมีคุณค่า น่านิยม แล้วนำมาปฏิบัติ ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานในการพัฒนาประเทศ ซึ่งแสดงองค์ประกอบแต่ละด้านดังนี้
    - 2.1 ด้านที่ 1 การพัฒนาตนเอง คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ประกอบด้วย
      - 2.1.1 ใฝ่เรียนรู้ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงความตั้งใจ เพียรพยายามในการเรียนแสวงหาความรู้ จากแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนด้วยการเลือกใช้สื่ออย่างเหมาะสม
      - 2.1.2 ความเชื่อมั่นในตนเอง หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการกล้าแสดงออกการพึ่งตนเอง การเป็นตัวของตัวเอง และการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้ถูกต้องและเหมาะสม
    - 2.2 ด้านที่ 2 การพัฒนาการทำงานและการดำเนินชีวิต คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ประกอบด้วย
      - 2.2.1 รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการเป็นพลเมืองดีของชาติ ชำรงไว้ซึ่งความเป็นชาติไทย ศรัทธายึดมั่นในศาสนาและเคารพเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์
      - 2.2.2 ซื่อสัตย์สุจริต หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการยึดมั่นในความถูกต้อง ประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อตนเองและผู้อื่น ทั้งทางกาย วาจา ใจ
      - 2.2.3 รักความเป็นไทย หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงความภาคภูมิใจเห็นคุณค่า ร่วมอนุรักษ์ สืบทอดภูมิปัญญาไทย ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะและวัฒนธรรม ใช้ภาษาไทยในการสื่อสารได้อย่างถูกต้อง และเหมาะสม

2.2.4 มีวินัย หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการยึดมั่นในข้อตกลง กฎเกณฑ์ และระเบียบ ข้อบังคับของครอบครัว โรงเรียนและสังคม

2.2.5 ความรับผิดชอบ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการยอมรับผลการกระทำของตนเอง ทำงานที่ได้รับมอบหมายเต็มความสามารถ มีความละเอียดรอบคอบ ตรงต่อเวลาทำงาน โดยคำนึงถึงคุณภาพของงาน และเห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิต

2.2.6 ขยันมุ่งมั่นในการทำงาน หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงความตั้งใจ และรับผิดชอบในการทำหน้าที่การงานด้วยความเพียรพยายาม อดทน เพื่อให้งานสำเร็จตามเป้าหมาย

2.2.7 ประหยัดและอยู่อย่างพอเพียง หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล รอบคอบ มีคุณธรรม มีภูมิคุ้มกันที่ดี ปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและรู้จักใช้จ่ายทรัพย์สินของตน และประเทศชาติอย่างคุ้มค่า เกิดประโยชน์สูงสุด

2.3 ด้านที่ 3 การพัฒนาการอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคม คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของนักเรียน ประกอบด้วย

2.3.1 ความสามัคคี หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการละความเห็นแก่ตัว มุ่งทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวม ร่วมมือกันทำงาน และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

2.3.2 ความกตัญญูกตเวที หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการรำลึกถึงบุญคุณของผู้มีพระคุณและเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ เป็นศิษย์ที่ดีของครูอาจารย์ เป็นเยาวชนที่ดีของชุมชน และสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

2.3.3 มีจิตสาธารณะ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการอุทิศตน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือการปฏิบัติงานที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น ชุมชน และสังคม ด้วยเสียสละกระตือรือร้น และด้วยความเต็มใจไม่หวังผลตอบแทน

3. ชุติกิจกรรม หมายถึง กิจกรรมการเรียนการสอนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ประกอบไปด้วย การบูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โครงการเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยสอดแทรกในกิจวัตรประจำวันของสถานศึกษา

4. ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ผู้ปฏิบัติหน้าที่บริหารงาน ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26

5. ครูหัวหน้างานวิชาการ หมายถึง ครูผู้ปฏิบัติหน้าที่ทำการสอนและทำหน้าที่หัวหน้างานวิชาการ ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26

6. ครูหัวหน้างานกิจการนักเรียน หมายถึง ครูผู้ปฏิบัติหน้าที่ทำการสอนและทำหน้าที่หัวหน้างานกิจการนักเรียน ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26

7. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นประธาน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้แทนครู ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนองค์กร ชุมชน ผู้แทนศิษย์เก่า และผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26

กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 มหาสารคาม โดยชุดกิจกรรม ผู้วิจัย ได้ศึกษากรอบแนวคิดในการวิจัยจากแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 มหาสารคาม ดังนี้

1. กรอบแนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน จาก Hoffman (1970 : 345) ; Rice (1978 : 128) ; Kleinfield (1983 : 53) ; Sesow and Vanclear (1988 : 47) ; Millen (2004 : 136) ; (Harrison & Alfred. 1984 : 8) ; Yoder & Proctor (1988 : 4) ; กรมวิชาการ (2544 : 3-5, 2545 : 5-11, 2546 : 49) ; สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (2545 : 6-10) ; กรมวิชาการ (2546 : 50) ; เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2546 : 52-107) ; กระทรวงศึกษาธิการ (2547 : 3 – 4) ; สุรางค์ รมหิรัญ (2547 : 4) ; สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2553 : 18) ; เจือจันทร์ จงสถิตอยู่ และคณะ (2549 : 13-14) ; จังหวัดมหาสารคาม (2550 : 12) ; อนงค์ จันใด (2550 : 96-99) ; กระทรวงศึกษาธิการ (2550 : 1-3) ; กระทรวงศึกษาธิการ(2551 : 7) และ จักรี ศรีประนม (2552 : 45) ผู้วิจัยได้สรุปองค์ประกอบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน จำนวน 3 องค์ประกอบหลัก และ จำนวน 12 องค์ประกอบย่อย ดังนี้ ด้านที่ 1 การพัฒนาตนเอง ประกอบด้วย 1. ใฝ่เรียนรู้ 2. ความเชื่อมั่นในตนเอง ด้านที่ 2 การพัฒนาการทำงานและการดำเนินชีวิต ประกอบด้วย 3. รักษาดี ศาสน์ กษัตริย์ 4. ซื่อสัตย์สุจริต 5. รักความเป็นไทย

6. มีวินัย 7. ความรับผิดชอบ 8. ขยันมุ่งมั่นในการทำงาน 9. ประหยัดและอยู่อย่างพอเพียง
 ด้านที่ 3 การพัฒนาการอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคม ประกอบด้วย 10. ความสามัคคี
 11. ความกตัญญูทวดเวที และ 12. มีจิตสาธารณะ

2. กรอบแนวคิดเกี่ยวกับชุดกิจกรรมการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์
 ของนักเรียน ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุดกิจกรรมการพัฒนา
 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน จากกระทรวงศึกษาธิการ (2551 : 1-20) ;
 บุญเกื้อ ควรรหาเวช (2543 : 95) ; สุภัสสร วัชรคุปต์ (2543 : 10) ; ศิริพร ปัตตะพงษ์ (2543 : 12) ;
 สมจิตร เค้าอั้น (2543 : 27) ; นิภาภรณ์ กล้าหาญ (2540 : 6) ; สุดสาคร โพธิ์ชัย (2540 : 8) ;
 ดวงใจ พัฒนไชย (2541 : 14) และ จุฑารัตน์ จันทะนาม (2543 : 39)

จากการสังเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน
 ชั้นมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 มหาสารคาม
 โดยชุดกิจกรรม กำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ด้านวิชาการ

1.1 ทำให้ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษา จากผลการศึกษาอย่างเป็นระบบ โดยวิธีการวิจัยและพัฒนา

1.2 ทำให้ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการจัดทำรูปแบบการพัฒนาที่สามารถ
ประยุกต์ใช้จากกระบวนการวิจัยและพัฒนาที่นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้

2. ด้านการนำไปใช้

2.1 โรงเรียนมัธยมศึกษา สามารถนำรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์
ของนักเรียนที่เป็นผลจากการวิจัยนี้ ไปเป็นข้อมูลสารสนเทศประกอบการตัดสินใจของ
ผู้มีอำนาจเพื่อการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนเป็น ไปอย่างมีประสิทธิภาพ
และประสิทธิผล

2.2 สถาบันการศึกษาและ โรงเรียนอื่นๆ สามารถนำรูปแบบการพัฒนา
คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนที่เป็นผลจากการวิจัยนี้ ไปเป็นข้อมูลสารสนเทศ
ประกอบการตัดสินใจของผู้มีอำนาจการตัดสินใจเพื่อการประยุกต์ใช้ ให้การจัดการศึกษา
เพื่อการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนเป็น ไปอย่างมีประสิทธิภาพและ
ประสิทธิผลได้เช่นกัน